

Особливості управління інноваційною діяльністю сучасними підприємствами

Боковець В.В.

доктор економічних наук,
доцент кафедри менеджменту і адміністрування
Вінницького торговельно-економічного інституту
Київського національного торговельно-економічного університету

Мазуренко Р.П.

студентка
Вінницького торговельно-економічного інституту
Київського національного торговельно-економічного університету

Свічкарь Ю.І.

студент
Вінницького торговельно-економічного інституту
Київського національного торговельно-економічного університету

У статті обґрунтовано сутність та основні ознаки інноваційної діяльності. Здійснено огляд статистичних даних щодо джерел фінансування інноваційної діяльності в Україні. Указано на причини, які зумовили фактичний стан інноваційної діяльності в країні. Визначено основні етапи управління інноваційною діяльністю на підприємствах, недоліки та найбільш актуальні проблеми.

Ключові слова: управління, інноваційна діяльність, інновація, управлінський процес, підприємство.

Боковець В.В., Мазуренко Р.П., Свічкарь Ю.И. ОСОБЕННОСТИ УПРАВЛЕНИЯ ИННОВАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬЮ СОВРЕМЕННЫМИ ПРЕДПРИЯТИЯМИ

В статье обоснована сущность и основные признаки инновационной деятельности. Осуществлен обзор статистических данных об источниках финансирования инновационной деятельности в Украине. Указаны причины, которые обусловили фактическое состояние инновационной деятельности в стране. Определены основные этапы управления инновационной деятельностью на предприятии, их недостатки и наиболее актуальные проблемы.

Ключевые слова: управление, инновационная деятельность, инновация, управленческий процесс, предприятие.

Bokovets V.V., Mazurenko R.P., Svichkar Yu.I. PECULIARITIES OF MANAGING INNOVATIVE ACTIVITIES BY MODERN ENTERPRISES

The article substantiates the essence and main features of innovative activity. A review of statistics on the sources of funding for innovation activities in Ukraine has been carried out. The reasons that led to the actual state of innovation activity in the country are indicated. The main stages of innovation management in an enterprise, their shortcomings and the most pressing problems are identified.

Keywords: management, innovation activity, innovation, management about it, enterprise.

Постановка проблеми у загальному вигляді. У сучасних умовах основним способом підвищення конкурентоспроможності виробничих товарів, підтримки високих темпів розвитку і рівня прибутковості для підприємств стає впровадження інновацій. Однак інновації є джерелом розвитку лише за умови активного й ефективного їх використання, а також створення сприятливого середовища для їх впровадження. Тому особливого значення набуває стратегічне управління інно-

ваційним розвитком корпоративних підприємств, яке орієнтує виробничу діяльність на запити споживачів, дозволяє більш гнучко реагувати і здійснювати своєчасні зміни, досягти конкурентних переваг у довгостроковій перспективі. Таким чином, стратегію інноваційного розвитку підприємства можна визначити як сукупність дій і методів ведення інноваційної діяльності, що забезпечує конкурентні переваги за рахунок розроблення і впровадження інновацій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам розвитку інноваційної діяльності та результатів НТП присвячено праці вітчизняних та таких зарубіжних науковців: П.С. Друкера, В.Г. Бодрова, В.П. Горшкова, Г.О. Андрощука, О.А. Карлової, Л.І. Федулової та ін. Однак у наукових працях приділено недостатньо уваги створенню умов для переходу на інноваційний шлях розвитку вітчизняних підприємств.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Обґрунтування особливостей управління інноваційною діяльністю підприємствами в сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Згідно із Законом України «Про пріоритетні напрямки інноваційної діяльності в Україні», інноваційний потенціал розглядається як сукупність науково-технологічних, фінансово-економічних, виробничих, соціальних та культурно-освітніх можливостей країни (галузі, регіону, підприємства тощо), необхідних для забезпечення інноваційного розвитку. При цьому окремо виділяється такий складник потенціалу, як інноваційна культура, яка характеризує рівень освітньої, загальнокультурної і соціально-психологічної підготовки особистості та суспільства загалом до сприйняття і творчого втілення в життя ідеї розвитку економіки країни на інноваційних засадах [3].

Для здійснення інноваційної діяльності важливим є високий рівень освіти та інтелектуальної активності, виражене почуття власної гідності, ініціативності, самостійності і незалежності у поглядах, притаманне творче натхнення, висока працездатність, зацікавленість в одержанні результатів, здатність до виконання трудових функцій на рівні міжнародних стандартів. Чим більше творчих завдань та інтелектуальних функцій у роботі, тим помітніше зростає роль нематеріальних стимулів у процесі інноваційної діяльності.

На активність розумового, творчого складника трудової діяльності співробітників впливають як умовно-постійні (психологічний тип особистості, природна схильність до фізичної, розумової чи духовної праці, інтелектуальний потенціал тощо), так і змінні фактори, (фізико-психологічні, зацікавленості, оточення, умов праці та ергономічні).

До внутрішніх факторів належать потреби, ціннісні орієнтації, інтереси, менталітет, психологічні риси характеру людини тощо. До зовнішніх мотиваторів належать такі фактори: оплата праці, зміст та організація праці, її безпека, соціально-психологічний клімат

у трудовому колективі, делеговані повноваження, ступінь відповідальності в роботі, перспективи службового просування, соціальні гарантії, можливості одержання безвідсоткової позики на підприємстві, часткового відшкодування вартості житла, витрат на освіту працівника та його дітей тощо.

Управління інноваційним розвитком суб'єкта господарювання має бути орієнтоване на досягнення поставлених цілей (завоювання більшої частки ринку, збільшення прибутку в поточному періоді чи в перспективі, забезпечення високих темпів стійкого економічного розвитку і т.д.) в умовах конкурентного середовища, навіть тоді, коли цілі інших підприємств можуть із ними не збігатися (і, як правило, не збігаються). Це протиріччя цілей слід належним чином урахувувати, а також намічені цілі узгоджувати з можливостями досягнення [5, с. 88].

Макрорівень управління містить такі елементи регульованих механізмів: державного регулювання ринкових процесів, правового регулювання підприємницької діяльності, соціального регулювання, політичного регулювання тощо.

Методи управління інноваційним розвитком підприємств на макрорівні:

1) економічного стимулювання. За допомогою методів цієї групи держава стимулює розвиток пріоритетних галузей, розвиток науки і техніки, інвестиційну й інноваційну діяльність, регулює виробництво певних видів товарів, що надає можливості розвитку підприємницьких структур і окремих суб'єктів господарської діяльності.

Так, екологічні платежі змушують підприємства (забруднювачі навколишнього середовища) знижувати викиди, унаслідок цього виникають потреби у відповідному контролюючому устаткуванні й обладнанні з очищення шкідливих відходів, що впроваджується ними у виробництво. Таким чином, з'являються ринкові можливості розвитку (переважного інноваційного) для підприємств – виробників цього обладнання;

2) планування. Містять групу методів, які передбачають проведення планово-дослідницьких робіт, що передують соціально-економічному розвитку. Методи цієї групи стимулюють розвиток певних галузей, регіонів, певних видів діяльності, чим прискорюється розроблення новацій різного рівня й інноваційний шлях розвитку в цілому;

3) правові. Ці методи здійснюють регульовальний вплив через правове регламенту-

вання конкретних видів діяльності, систему державних стандартів і методів прямого адміністрування. Так, система жорстких стандартів якості продуктів харчування дала поштовх розвитку фірм, що спеціалізуються на їхній сертифікації [1, с. 8];

4) соціального регулювання. Вони впливають на розвиток ринку певних видів товарів через громадські рухи («зелені»), різні недержавні організації (наприклад, професійні асоціації). Цей вплив може як стимулювати розвиток, так і протидіяти йому. Прикладом може бути той факт, що саме завдяки активному втручанню та впливу «зелених» вдалося запобігти будівництву заводу з виробництва штучного білка в Сумській області поблизу обласного центру;

5) політичного регулювання. На розвиток ринкових можливостей впливають шляхом надання різних прав і свобод: займатися підприємницькою діяльністю, на власність, наділення певним правовим статусом окремих територій (вільні економічні зони, офшорні зони, що стимулюють розвиток конкретних регіонів і видів діяльності), захист інтелектуальної власності тощо [4, с. 122].

До визначальних питань управління розвитком нововведень на мікрорівні належать основні етапи процесу управління інноваційним розвитком підприємства:

- визначення стратегічної мети інноваційної діяльності, виходячи з якої формулюються інші елементи системи управління інноваційним потенціалом (завдання, функції, принципи, організаційні механізми);

- системний аналіз наявних та потенційних можливостей підприємства у сфері здійснення інноваційної діяльності, оптимізації за розміром і часом (просторова, часова та ресурсна оптимізація);

- визначення періоду досягнення поставлених цілей (найбільш вірогідного, максимального, мінімального), оцінка ймовірності укладання в прогнозовані часові рамки;

- розроблення організаційного механізму управління інноваційним потенціалом (формування команди, розподіл повноважень, визначення центрів відповідальності тощо);

- реалізація конкретних інноваційних заходів у межах визначених напрямів інноваційної діяльності підприємства;

- оцінювання поточного рівня інноваційного потенціалу;

- обрання стратегії подальшого розвитку інноваційного потенціалу залежно від його рівня;

- контроль за розвитком інноваційного потенціалу;

- оцінювання отриманих результатів використання інноваційного потенціалу банку та планування на цій основі напрямів подальших змін [2, с. 59].

Розроблення та реалізація інновацій вимагає інвестиційних ресурсів, які необхідні для фінансування науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт, започаткування і здійснення виробництва інноваційної продукції, її реалізації та удосконалення. Ефективна інноваційна діяльність можлива тільки за умов залучення оптимальних обсягів інвестиційних ресурсів. Умови залучення інвестицій залежать від стану інвестиційного клімату країни, регіону, підприємства. Сьогодні темпи інвестування в країні є низькими, а розподіл інвестицій за регіонами і галузями економіки України – не є рівномірним. Значною мірою інвестиційну діяльність в Україні гальмує низький платоспроможний попит населення [8].

Огляд статистичних даних щодо джерел фінансування інноваційної діяльності показав, що лише незначна частка витрат на інноваційну діяльність покривається за рахунок коштів держбюджету. Проте держава має достатньо можливих шляхів фінансової підтримки інноваційної діяльності підприємств України, що детально розкриті у Законі України «Про інноваційну діяльність», який наголошує, що державна фінансова підтримка інноваційної діяльності підприємств України може бути надана шляхом повного або часткового (до 50%) безвідсоткового кредитування пріоритетних інноваційних проектів, повної чи часткової компенсації відсотків, сплачуваних підприємствами, які займаються інноваційною діяльністю, комерційним банкам та іншим фінансово-кредитним установам за кредитування інноваційних проектів, надання державних гарантій комерційним банкам, що здійснюють кредитування пріоритетних інноваційних проектів та за рахунок майнового страхування реалізації інноваційних проектів [6].

За даними Державного комітету статистики, бачимо, що найбільше витрат на інновації здійснюється у переробній промисловості, частка у загальному обсязі витрат на інноваційну діяльність у промисловості станом на 2016 рік склала 93%, або 7397,1 млн. грн. Підприємства, які здійснюють свою діяльність у машинобудуванні, витрачають 27,1% усіх витрат переробної промисловості; на

підприємства хімічної та нафтохімічної промисловості припадає 14,5% усіх витрат. Значну частину коштів підприємств у переробній промисловості витрачають на інновації пов'язані з придбанням машин, обладнання та програмного забезпечення, частка складає 60,2% від усіх витрат на інноваційну діяльність у переробній промисловості, а також 26,4% витрат складають витрати на зовнішні науково-дослідні розробки. Що стосується машинобудування, то в цій галузі здійснюють переважну частину витрат на внутрішні науково-дослідні розробки, а саме 23% усіх витрат у машинобудуванні [7].

Причини, які зумовили фактичний стан інноваційних процесів у країні, умовно можна поділити на зовнішні та внутрішні. До внутрішніх причинних чинників належить кількісний і якісний склад персоналу, система підбору,

атестації і перепідготовки кадрів. До внутрішніх – забезпеченість ресурсами, діюча організаційна структура управління підприємством тощо. До зовнішніх факторів впливу належать такі: державна політика розвитку інноваційної діяльності (її сутність полягає у визначенні мети, принципів інноваційної діяльності, форм і механізму інноваційної технологічної безпеки держави); податкові умови; нормативно-правове забезпечення інноваційної діяльності; рівень розвитку інвестиційної, інноваційної, транспортної та інформаційної інфраструктури; рівень платоспроможного попиту; рівень інфляції; рівень конкуренції між суб'єктами інноваційної діяльності; перебування економіки у конкретній фазі інноваційного розвитку; дефіцит або надлишок трудових ресурсів, сировини, енергії; зміна ринкових цін на сировину, матеріали, енергію та інші ресурси;

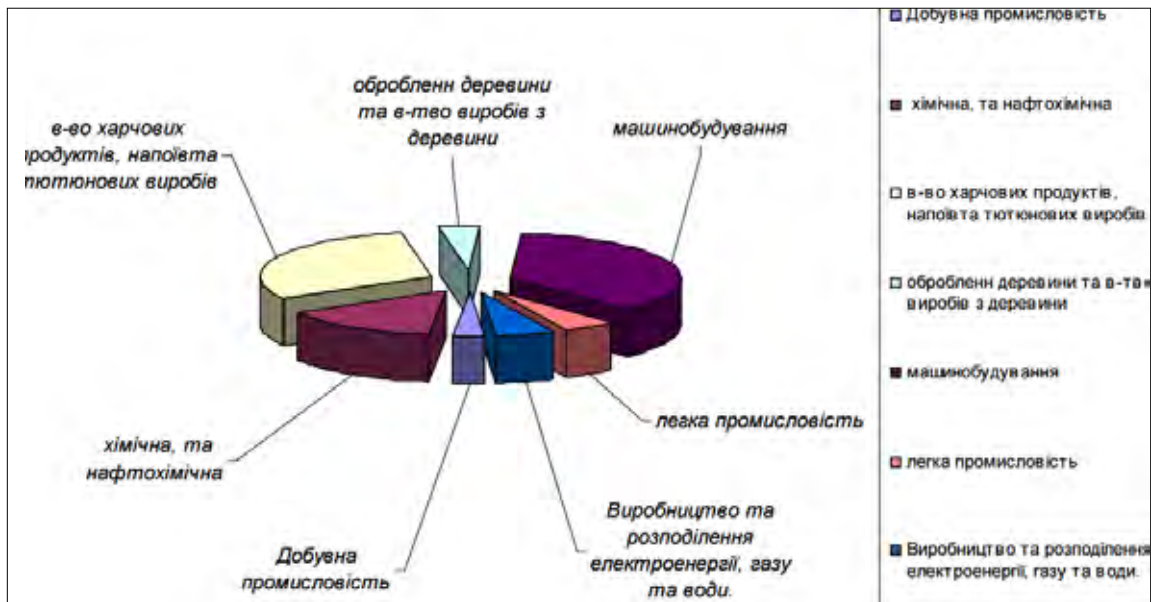

Рис. 1. Структура інноваційно-активних підприємств за галузями промисловості

Таблиця 1

Витрати на фінансування інноваційної діяльності в Україні

Роки	Загальна сума витрат	Зокрема за рахунок коштів			
		Власних	Державного бюджету	Іноземних інвесторів	Інших джерел
2011	8045,5	4775,2	87,0	2411,4	771,9
2012	14333,9	7585,6	149,2	56,9	6542,2
2013	11480,6	7335,9	224,3	994,8	2925,6
2014	9562,6	6973,4	24,7	1253,2	1311,3
2015	7695,9	6540,3	344,1	138,7	972,8
2016	7949,9	5149,4	127,0	1512,9	1140,6
2017	9042,3	5362,6	283,3	1698,1	1698,3

рівень розвитку системи захисту прав інтелектуальної власності. До вищевказаних факторів суб'єкти інноваційної діяльності змушені пристосовуватись. Значною мірою ці фактори враховуються інвесторами під час оцінювання та аналізування інвестиційного клімату держави або регіону. До зовнішніх факторів, вплив яких на ефективність управління інноваціями можна усунути, належить низький рівень кооперації наукової і виробничої сфер; обмеженість матеріально-фінансових ресурсів; низький технічний рівень експериментальної та виробничої баз; відсталість технологічної структури підприємства; рівень сприйняття суспільством інновацій у різних сферах його діяльності [9].

Висновки з цього дослідження. Таким чином, особливістю управління інновацій-

ною діяльністю є забезпечення якісного ухвалення рішень в умовах невизначеності й ризику. Однак успішному виконанню цього завдання часто заважає створення необхідної організаційної структури, що особливо актуально для великих підприємств. Тому останнім доцільно звернути увагу на гнучкість і адаптивність малих фірм до умов, що постійно змінюються. У таких випадках ефективність управління інноваційною діяльністю можна було б значно підвищити шляхом створення спеціальних підрозділів або структурних одиниць на постійній або тимчасовій основі, наприклад, таких, як внутрішній венчур. Адаптація організаційної структури великого підприємства до специфіки інноваційної діяльності сприятиме підвищенню її ефективності й результативності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Біловодська О.А. Системний аналіз і вдосконалення теоретико-методологічних підходів до вибору напрямку інноваційного розвитку підприємств. Проблеми науки. 2010. № 4. С. 7–15.
2. Боковець В.В., Швед В.В., Акулов М.Г. Формування інноваційної політики підприємств харчової промисловості Вінницької області: колективна монографія. Вінниця: ВФЕУ, 2012. 281 с.
3. Закон України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» від 16.01.2003 № 433-IV [остання редакція від 14.07.2009]. URL: www.zakon.rada.gov.ua
4. Замкова Н.Л., Боковець В.В. Управління інноваціями. Навчальний посібник. Вінниця: ВТЕІ КНТЕУ, 2017. 241с.
5. Череп А.В., Олейнікова Л.Г., Череп О.Г., Ткаченко О.В. Управління інноваційним розвитком підприємств на основі реінжинірингу: монографія. Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2012. 270 с.
6. Кузьмін О.Є., Князь С.В., Мельник Л.І. Соціально-економічна ефективність управління інноваційними процесами: загальнодержавний та регіональний аспект // Збірник наукових праць: Соціально-економічні дослідження в перехідний період. Регіональні суспільні системи. Вип. 3. Ч.1. Львів: Інститут регіональних досліджень НАН України, 2004. С. 240–255.
7. Боковець В.В. Удосконалення управління інноваційними процесами на сучасних підприємствах. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки». 2017. Випуск 24. Частина 1. С. 88–92.
8. Статистичні дані України / Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
9. Стеблій Г.Я., Тувакова Н.В. Механізм удосконалення управління інноваційною діяльністю підприємств. Економічний аналіз. 2016. № 15. С. 185–187.

REFERENCES:

1. Bilovodska O. A. Systemnyi analiz i vdoskonalennia teoretyko-metodolohichnykh pidkhodiv do vyboru napriamu innovatsiinoho rozvytku pidpriemstv / O. A. Bilovarska // Problemy nauky. – 2010. – № 4. – S. 7–15.
2. Bokovets V.V. Formuvannia innovatsiinoi polityky pidpriemstv kharchovoi promyslovosti Vinnytskoi oblasti: kolektyvna monohrafiia / Bokovets V.V., Shved V.V., Akulov M.H. – V.: VFEU, 2012. – 281 s.
3. Zakon Ukrainy "Pro priorytetni napriamy innovatsiinoi diialnosti v Ukraini" vid 16.01.2003 № 433-IV [ostannia redaktsiia vid 14.07.2009] // www.zakon.rada.gov.ua
4. Zamkova N.L., Bokovets V.V. Upravlinnia innovatsiiany. Navchalnyi posibnyk. – Vinnytsia: VTEI KNTEU, 2017. – 241s.
5. Upravlinnia innovatsiinym rozvytkom pidpriemstv na osnovi reinzhynirynhu: [monohrafiia] / A.V. Cherep, L.H. Oleinikova, O.H. Cherep, O.V. Tkachenko. – Zaporizhzhia: Zaporizkyi natsionalnyi universytet, 2012. – 270 s.
6. Kuzmin O.Ye., Kniaz S.V., Melnyk L.I. Sotsialno-ekonomichna efektyvnist upravlinnia innovatsiinymy protsesamy: zahalnodержavnyi ta rehionalnyi aspekt // Zbirnyk naukovykh prats: Sotsialno-ekonomichni

doslidzhennia v perekhidnyi period. Rehionalni suspilni systemy. – Vyp. 3. – Ch.1. – Lviv: Instytut rehionalnykh doslidzen NAN Ukrainy, 2004. – S. 240-255.

7. Bokovets V.V. Udoskonalennia upravlinnia innovatsiinomy protsesamy na suchasnykh pidpriemstvakh / V.V. Bokovets // Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. – Seria: Ekonomichni nauky. – 2017. – Vypusk 24. -Chastyna 1. – S.88-92.

8. Statystychni dani Ukrainy [Elektronnyi resurs] / Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. – Rezhym dostupu : <http://www.ukrstat.gov.ua>.

9. Steblii H. Ya. Mekhanizm udoskonalennia upravlinnia innovatsiinoiu diialnistiu pidpriemstv / H. Ya. Steblii, N. V. Tuvakova. // Ekonomichniy analiz. – 2016. – № 15. – S. 185–187.

Peculiarities of managing innovative activities by modern enterprises

Bokovets V.V.

Doctor of Economic Sciences, Associate Professor,
Vinnytsia Institute of Trade and Economics
of Kyiv National University of Trade and Economics

Mazurenko R.P.

Student,
Vinnytsia Institute of Trade and Economics
of Kyiv National University of Trade and Economics

Svichkar Yu.I.

Student,
Vinnytsia Institute of Trade and Economics
of Kyiv National University of Trade and Economics

In the article the nature and main features of the innovation activities are substantiated. The main stages of innovation management process, their disadvantages and the most actual problem were determined.

The globalization of economic relations in the global economy, the problem of limited resource base and permanent increased competition forced to seek new principles of business management, which are essential feature of innovation activities. At the enterprise level innovations are considered a means of positive change, which are directed to its adaptation to modern market conditions and realization operational and strategic goals. But mechanisms management effective implementation innovation starting with the selection procedures economically effective projects, creating innovation, advance in their production and the market should be improved.

The main features of innovation activities: availability new knowledge about activities properties, appearance and relationships between them and the environment; the possibility of using

new knowledge for economic, technical, technological, social or other effects; the presence of certain labor costs, time and money associated with the implementation of innovations.

With this in mind, during the innovation activities should be considered like stages of development of new knowledge about the object or phenomenon and its practical application to obtain the target outcome – the desired effect or collectively, accompanied by some labor costs, time and money. As a result of clarification of the concept revealed that the implementation of innovation is accompanied by the occurrence of primary and secondary processes. Specificity of innovation management is that their facilities are basic and auxiliary innovative activities that are part of one whole (innovation) and combined with each other entities involved in the process, system goals; Time-Lapse more. In view of this, the principles of innovative projects are: consistency; targeting; target result. They should be followed in the implementation of general and particular functions of management.